

Sporda Kişiler Arası Davranışlar Ölçeği (SKD) Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması

Mevlüt YILDIZ¹, Ender ŞENEL¹

¹Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi

Araştırma Makalesi

Öz

Bu çalışmanın amacı, Rocchi, Pelletier ve Desmerais (2016) tarafından geliştirilen Sporda Kişiler Arası Davranışlar Ölçeğinin Türkçeye uyarlanması, geçerlik ve güvenilirlik analizlerinin yapılmasıdır. Araştırmaya çeşitli spor branşlarından 281 sporcu katılmıştır. Katılımcıların %39.9'u kadın, %60.1'i erkektir. Yaş ortalamaları 22.94±3.56, spor yaşı ortalamaları ise 9.34±4.86'dır. Ölçeğin Türkçeye uyarlanması için çeviri-geri çeviri yöntemi kullanılmıştır. Bu işlemten sonra elde edilen Türkçe form sporculara internet ortamında gönderilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliliği için sporculardan toplanan veriler üzerinden doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmış ve elde edilen uyum indeksleri değerlendirilmiştir. Veriler AMOS programında analiz edilmiştir. Ölçeğin Türkçe formunun orijinal ölçekte olduğu gibi 6 faktörlü bir yapıya sahip olduğu görülmüştür. Ölçeğin güvenilirlik analizleri bileşik güvenilirlik ve alfa katsayısı ile hesaplanmıştır. Ayrıca sporculardan, Deci ve Ryan (1991) tarafından geliştirilen, Bacanlı ve Cihangir-Çankaya (2003) tarafından Türkçeye uyarlanan İhtiyaç Doyumu Ölçeği ve Watson, Clark ve Tellegen (1988) tarafından geliştirilen, Gençöz (2000) tarafından Türkçeye uyarlanan Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği kullanılarak veriler toplanmıştır. Toplanan bu veriler Sporda Kişiler Arası Davranışlar Ölçeği ile ilişkilendirilerek geçerlik çalışması yapılmıştır. Sonuç olarak, elde edilen bulgular Sporda Kişiler Arası Davranışlar Ölçeğinin Türkçe formunun 14 yaş ve üzeri Türk sporcularda da kullanılabileceğini göstermiştir.

Anahtar kelimeler: Kişiler arası davranış, Ölçek uyarlama, Geçerlik, Güvenirlilik

Geliş Tarihi/Received: 22.5.2018

Kabul Tarihi/Accepted: 14.8.2018

Interpersonal Behaviors Questionnaire in Sport Validity and Reliability of Turkish Form

Abstract

The aim of this study was to translate in Turkish, analyze reliability validity of the Interpersonal Behaviors Questionnaire in Sport (IBQ), developed by Rocchi, Pelletier and Desmerais (2016). 281 athletes from various sporting branches participated in the study. 39.9% of the participants were females and 60.1% of them were males. The ages of participants were between 14 and 36 years and the sporting age mean of the participants were found to be 9.34 ± 4.86 . The age mean of them was found to be 22.94 ± 3.56 . Translation-back translation method was used to translate the scale to Turkish. After this process Turkish version of the questionnaire was sent to athletes through web. Collected data from athletes was analyzed in AMOS by using Confirmatory Factor Analysis. Furthermore, analysis showed that the Turkish version of the questionnaire had 6-dimensional structure as it was in the original one. Cronbach's alpha value was used for internal consistency. The Turkish version was correlated with need satisfaction, developed by Deci ve Ryan (1991), adapted by Bacanlı ve Cihangir-Çankaya (2003), and Positive and Negative Emotions Scale developed by Watson, Clark and Tellegen (1988), adapted by Gençöz (2000) for the validity analysis. Consequently, it was found that The Turkish version of IBQ was suitable to use for samples including Turkish athletes at the ages of 14 and over.

Keywords: *Interpersonal relationship, Scale adaptation, Validity, Reliability*

Giriş

Sporcuların performanslarının ve kulüplerine bağlılıklarının artırılması için psikolojik ihtiyaçlarının tatmin edilmesi ve motivasyonlarının sağlanması gerekmektedir. Bu konuda birçok motivasyon kuramı geliştirilmiştir. Bunlardan biride Ryan ve Deci tarafından geliştirilen Öz-Belirleme kuramıdır. İçsel motivasyon ve kendi kendini yönetme vurgusu yapan öz-belirleme kuramı, 1970'li yıllarda Edward Deci tarafından hazırlanıp sonrasında Richard Ryan'ın yardımıyla geliştirilmiş bir motivasyon kuramıdır (Çankaya, 2009). Bu kuram, egzersiz ve spor psikolojisinde giderek artan popüler bir motivasyon teorisi haline gelmiştir (Roberts, 2001). Bu kuram temel psikolojik gereksinimler olan özerklik, yetkinlik-yeterlilik ve bağlılıktan oluşmaktadır. Sporda özerkliğe duyulan ihtiyaç, bireylerin kendi ilgi alanları ve değerleri doğrultusunda hareket etme ihtiyacını temsil eder. Yetkinlik, sporcuların becerilerini ustaca geliştirmeleri için gereklidir. Bağlılığa olan ihtiyaç ise destekleyici bir sosyal ortam ve sporla ilgilenen diğer insanlarla, kişilerarası bağlantılara ihtiyaç duyma hislerini temsil etmektedir (Vallerand, 2001). İnsanın motivasyonu ve kişiliği üzerinde azalan psikolojik sağlık ve olumsuz davranışlara karşı gelişen bu kuram, sosyal ve çevresel koşullara odaklanan bir bakış açısı getirmiştir (Ryan ve Deci, 2002).

Sporcularda psikolojik ihtiyaçlar, tatmin edici düzeyde olduğu sürece, güçlü kişilerarası bağlar ve takım birliği duygusu gelişir, bu gelişimle birlikte takım performansının artış göstermesine önemli katkı sağlar (Bruner ve arkadaşları, 2014). Özellikle antrenörler sportif müsabakalarda kişilerarası bağ kurulmasında önemli birer

temsili olarak ortaya çıkmaktadır (Amorose, 2007). Bu bağlamda, sporcularda motivasyonun gelişiminde antrenörlerin kullandığı farklı motivasyon türleri performansın artırılmasına önemli katkı sağlamaktadır (Horn, 2008). Ayrıca antrenör yaklaşımları sporcuların motivasyonu üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir. Takım sporu ile ilgili olarak bir sporcunun kendisi ile takımının aynı hedeflere ulaşma çabası, kişilerarası davranışın ve motivasyonun önemli bir belirleyicisi olarak görülmektedir (Blanchard ve arkadaşları, 2009). Bazı araştırmaların sonuçları, antrenörlerin, sporcuların başarı hedeflerini ve kişilerarası ilişkilerini pozitif yönde etkilediğini göstermektedir (Conroy ve arkadaşları, 2006; Morris ve Kavussanu, 2008). Özellikle takım sporlarında bireysel ilişkiler, grup yapılarını ve alışkanlıklarını, grup ilişkilerini etkilemektedir. Kısacası bu faktörler takım ortamını kolektif olarak etkilemektedir. Futbol takımında her oyuncunun yetenek, motivasyon deneyim vb. gibi bireysel özelliklere sahip olması bu duruma örnek olarak verilebilir. Bu özellikler, grup ilişkilerinin ve durumlarını otomatik olarak etkilediğinden kişilerarası iletişim müsabaka esnasında performansa olumlu katkı sağlar (Gill ve Williams, 2008). Bazı araştırma sonuçlarına göre sporcular arasında iletişim eksikliğinden kaynaklanan sorunlar, sporcuların motivasyonlarını olumsuz yönde etkilemekte, buna bağlı olarak performans da düşmektedir (Barker ve arkadaşları, 2007).

Sportif performansın önemli belirleyicilerinden olan kişiler arası ilişkilerin ölçülmesi için Türkçe literatürde ölçüm aracı eksikliği bulunmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmanın, spor bilimleri alanında Türkçe literatüre önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışmanın amacı, sporda kişiler arası davranışlar ölçeğinin çeviri, geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarını yapmaktır.

Yöntem

Katılımcılar

Tablo 1. Katılımcıların demografik bilgileri

Değişkenler		Ort±S.S	Frekans	Yüzde
Yaş		22.94±3.56	14-36yıl	-
Spor yaşı		9.34±4.86	3-30 yıl	-
Antrenörle çalışma süresi (Yıl)		3.73±3.36	1-18 yıl	-
Antrenman Saati		2.24±.69	1-5 saat	-
Cinsiyet	Kadın		112	39.9
	Erkek		169	60.1

Tablo 1. Katılımcıların demografik bilgileri (devam)

Brans		Frekans	Yüzde
	Artistik Cimn.	1	0.36
	Atletizm	6	2.14
	Badminton	6	2.14
	Basketbol	17	6.05
	Boks	8	2.85
	Cimnastik	4	1.42
	Dağcılık	1	0.36
	Dans	2	0.71
	Flag Futbol	6	2.14
	Futbol	112	39.9
	Güreş	6	2.14
	Hentbol	4	1.42
	Hokey	10	3.60
	Kano	1	0.36
	Karate	3	1.07
	Kick Boks	16	5.69
	Korumalı futbol	1	0.36
	Kürek	1	0.36
	Masa Tenisi	2	0.71
	MuayThai	11	3.91
	Rugby	1	0.36
	Su Topu	2	0.71
	Taekwon-do	7	2.49
	Tenis	12	4.27
	Triatlon	8	2.85
	Voleybol	9	3.20
	Vücut Geliştirme	8	2.85
	Wushu	4	1.42
	Yüzme	13	4.62
Antrenmana Gidilen Gün	1	6	2.14
	2	20	7.12
	3	57	20.3
	4	54	19.2
	5	71	25.3
	6	66	23.5
	7	7	2.49
Günlük Ortalama Antrenman Yapılan Süre (sa)	1	17	6.05
	2	200	71.2
	3	47	16.7
	4	13	4.62
	5	4	1.42

Araştırmaya çeşitli spor branşlarından 281 sporcu katılmıştır. Katılımcıların %39.9'u kadın, %60.1'i erkektir. Katılımcılar 14-36 yaşlar arasındadır ve spor yaş ortalaması 9.34 ± 4.86 olarak bulunmuştur. Katılımcıların yaş ortalamasının 22.94 ± 3.56 olduğu tespit edilmiştir. Sporcularda, aktif olarak müsabakalara katılıyor olma şartı aranmıştır.

Çeviri Süreci

Sporda Kişiler Arası Davranışlar Ölçeği İngilizce ve Türkçeyi iyi bilen, spor psikolojisi alanında çalışmaları olan iki akademisyen tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Elde edilen Türkçe form orijinal ölçekle birlikte 2 İngilizce dil uzmanına gönderilerek maddelerin anlam bütünlüğü değerlendirmeleri istenmiştir. Uzmanlardan gelen görüşler doğrultusunda son düzenlemeler yapılarak orijinal ölçekle oluşan son Türkçe form spor bilimleri alanında çalışmaları olan beş akademisyene gönderilmiş, maddelerin hem İngilizce-Türkçe anlam bütünlüğü hem de spor ortamına ilişkin uygunluğu açısından değerlendirmeleri istenmiştir. Uzman görüşleri alındıktan sonra gerekli düzeltmeler yapılmış, son Türkçe form iki dil uzmanı tarafından İngilizceye çevrilmiştir. Önceki verilen çeviri ve değerlendirme süreçlerine katılmayan İngilizce ve Türkçeyi iyi bilen iki akademisyen orijinal ölçek ile geri çevirisi yapılan ölçeği anlam bakımından değerlendirmiştir. Anlam bütünlüğü sağlandıktan sonra Türkçe son form hazır hale gelmiştir.

Veri Toplama Araçları

Sporda Kişiler Arası Davranışlar Ölçeği: Ölçek, Rocchi, Pelletier ve Desmarais (2016) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin 24 maddeden oluşan 6 alt boyutu bulunmaktadır (Özerklik-destekleyici, Özerklik-engelleme, Yeterlilik-destekleyici, Yeterlilik-engelleyici, İlişkililik-destekleyici, İlişkililik-engelleyici). Sporcular ölçekte bulunan 24 maddeyi "Antrenörüm..." kalıbıyla cevaplayarak antrenörlerinin kişiler arası davranışlardaki yaklaşımını belirtmiştir. SKD ölçeği likert tipi bir ölçektir ve her madde 1 (kesinlikle katılmıyorum)-7 (kesinlikle katılıyorum) arasında derecelendirilmiştir. Ölçekte ters puanlanan madde bulunmamaktadır.

İhtiyaç Doyumu Ölçeği: Ölçek, öz-belirleme kuramı temel alınarak bireylerin ihtiyaç doyumlarını belirlemek için Deci ve Ryan (1991) tarafından geliştirilmiş, Bacanlı ve Cihangir-Çankaya (2003) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Özerklik, yeterlik ve ilişkili olma üzere üç alt boyuttan oluşan ölçeğin 20 maddesi bulunmaktadır. Ölçek maddeleri 1 ile 7 arasında derecelendirilmektedir.

Negatif ve Pozitif Duygu Ölçeği: Watson, Clark ve Tellegen (1988) tarafından geliştirilen, Gençöz (2000) tarafından Türkçeye uyarlanan Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği kullanılarak sporcuların negatif ve pozitif duygularına ilişkin veriler toplanmıştır. Ölçeğin 20 maddeden oluşan, negatif ve pozitif duygu alt boyutları bulunmaktadır. Ölçek maddeleri 1 (çok az veya hiç) – 5 (çok fazla) arasında derecelendirilmektedir.

Verilerin Toplanması

Veriler 2017-2018 sezonunda bireysel ve takım sporlarında aktif olarak müsabakalara katılan sporculardan toplanmıştır. Araştırmacılar tarafından çevrimiçi ortamda hazırlanan form sporculara gönderilerek araştırmanın amacı açıklanmıştır. Öncelikle sporculara araştırmaya katılmak isteyip istemedikleri sorulmuş, gönüllü olan sporculardan formu doldurmaları istenmiştir.

Verilerin Analizi

Veriler SPSS 22.0 programında kayıt altına alınmıştır. Sporcuların demografik bilgileri ve özelliklerine ilişkin analizler yüzde ve frekans ile analiz edilmiştir. Ölçeğin faktör yapısı, AMOS programında Doğrulamalı Faktör Analizi kullanılarak analiz edilmiştir.

Bulgular

Tablo 2. SKD alt boyutları arasındaki kovaryanslar

Kovaryanslar			Tahmin	P
Özerklik-Destekleyici	↔	Özerklik-Engelleme	-,936	p<0.05
Özerklik-Destekleyici	↔	Yeterlilik-Destekleyici	,798	p<0.05
Özerklik-Destekleyici	↔	Yeterlilik-Engelleme	-,666	p<0.05
Özerklik-Destekleyici	↔	İlişkिलilik-Destekleyici	1,302	p<0.05
Özerklik-Destekleyici	↔	İlişkिलilik-Engelleme	-,768	p<0.05
Özerklik-Engelleme	↔	Yeterlilik-Destekleyici	-,516	p<0.05
Özerklik-Engelleme	↔	Yeterlilik-Engelleme	,927	p<0.05
Özerklik-Engelleme	↔	İlişkिलilik-Destekleyici	-,892	p<0.05
Özerklik-Engelleme	↔	İlişkिलilik-Engelleme	,803	p<0.05
Yeterlilik-Destekleyici	↔	Yeterlilik-Engelleme	-,490	p<0.05
Yeterlilik-Destekleyici	↔	İlişkिलilik-Destekleyici	,719	p<0.05
Yeterlilik-Destekleyici	↔	İlişkिलilik-Engelleme	-,454	p<0.05
Yeterlilik-Engelleme	↔	İlişkिलilik-Destekleyici	-,634	p<0.05
Yeterlilik-Engelleme	↔	İlişkिलilik-Engelleme	,698	p<0.05
İlişkिलilik-Destekleyici	↔	İlişkिलilik-Engelleme	-,792	p<0.05

SKD ölçeği 6 faktörlü bir yapıya sahiptir. Tablo 2'de faktörler arasında kovaryans tahminleri verilmiştir. Buna göre 6 faktörün birbiriyle ilişkili olduğu tespit edilmiş, kovaryansların istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür.

Tablo 3. SKD ölçeğinin faktör yapısı, faktör yükleri, faktör-faktör korelasyonu, bileşik güvenirlik ve alfa katsayısı, DFA model uyum indeksleri ve ölçüt bağımlı geçerlik analizleri

Maddeler	(KMO=.91, Bartlett test=.000)	Ölçüm hatası varyansları	Faktörler						
			F1	F2	F3	F4	F5	F6	
Bana, kendi seçimlerimi yapmamda özgürlük tanır.		.68	.56						
Kararlarımı destekler.		.43	.75						
Kendim için yaptığım seçimleri destekler.		.36	.80						
Kendi kararlarımı vermem için beni teşvik eder.		.36	.76						
İsteddiği şeyleri kendi tarzında yapmam için bana baskı yapar.		.42		.45					
Bana kendi fikirlerini dayatır		.79		.46					
Belli davranışları benimsemem için bana baskı yapar.		.78		.37					
Seçimlerimi sınırlar.		.86		.66					
Becerilerimi geliştirmem için beni teşvik eder.		.56		.56					
Değerli geribildirimler sağlar.		.68		.65					
Hedeflerime ulaşmam için yeteneklerim olduğunu kabul eder.		.57		.66					
Başarabileceğimi söyler.		.56		.63					
Büyük ihtimalle başarısız olacağımı söyler.		.85			.38				
Yetersiz olduğuma dair söylemlerde bulunur.		.74			.51				
Gelişim gösterme kapasitemden şüphe duyar.		.40			.77				
Zorlukların üstesinden gelme yeteneğimden şüphe duyar.		.52			.69				
Yaptıklarımınla ilgilenir.		.51						.70	
Beni tanımak için zaman ayırır.		.43						.75	
Benimle zaman geçirmekten gerçekten hoşlanır.		.61						.62	
Benimle ilgilenir		.34						.81	
Moralim bozuk olduğunda beni rahatlatmaz.		.62							.61
Birlikte zaman geçirdiğimizde bana mesafelidir.		.84							.39
Benimle iletişim kurmaz.		.56							.66
Beni umursamaz.		.64							.60

Faktör	Ort.	s.s	Skew.	cr	α	Faktör-Faktör Korelasyonu					
Özerklik-Destekleyici	5,58	1,20	-.84	.82	.82						
Özerklik-Engelleme	2,75	1,27	.45	.55	.71	-.49**					
Yeterlilik-Destekleyici	5,97	.99	-.95	.72	.75	.75**	-.40**				
Yeterlilik-Engelleme	2,07	1,04	.88	.68	.67	-.44**	.53**	-.48**			
İlişkililik-Destekleyici	5,48	1,26	-.73	.81	.82	.78**	-.49**	.67**	-.40**		
İlişkililik-Engelleme	2,13	1,08	1,04	.65	.66	-.59**	.55**	-.58**	.60**	-.60**	

	χ^2	df	χ^2/df	RMSEA	SRMR	CFI
6 faktörlü yapı	538.743	226	2.38	0.07	0.05	.90

SKD, İhtiyaç Doymu, Pozitif ve Negatif Duygu arasındaki ilişki				
	Ort.±s.s.	İhtiyaç Doymu	Pozitif Duygu	Negatif Duygu
Özerklik-Destekleyici	5.58±1.20	.38**	.44**	-.29**
Özerklik-Engelleme	2.75±1.27	-.25**	-.27**	.31**
Yeterlilik-Destekleyici	5.97±0.99	.46**	.48**	-.25**
Yeterlilik-Engelleme	2.07±1.04	-.40**	-.28**	.37**
İlişkililik-Destekleyici	5.48±1.26	.38**	.38**	-.19**
İlişkililik-Engelleme	2.13±1.08	-.40**	-.30**	.38**

Tablo 3'te SKD ölçeğinin faktör yapısına ilişkin sonuçlar verilmiştir. KMO değeri (0.91) ve Bartlett's Sphericity ($p=0.000$) testi verilerin faktör analizine uygun olduğunu göstermiştir. Kaiser (1974) KMO değerinin 0.5 altında kabul edilemez, 0.5'lerde kötü, 0.6'larda vasat, 0.7'lerde orta, 0.8'lerde mükemmel, 0.9'larda ise muhteşem olduğunu belirtmiştir.

Doğrulamalı faktör analizi sonucunda ölçeğin uyum indeksleri $\chi^2=538,743$, $df=226$, $\chi^2/df=2.38$, CFI=.90, RMSEA=.07, SRMR=0.05 olarak bulunmuştur. Ölçeğin faktör yükleri 0.38 ile 0.81 arasındadır. Ölçeğin faktör-faktör korelasyon analizi SKD ölçeğinin alt boyutları arasında orta düzeyde ilişki olduğunu göstermiştir.

Ölçeğin ölçüt bağıntılı geçerliği için, ihtiyaç doyumu, pozitif ve negatif duygu ölçek puanları ile SKD alt ölçekleri arasında Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Özerklik-destekleyici boyutu ile ihtiyaç doyumu ($r=.38$, $p<0.01$) ve pozitif duygu ($r=.44$, $p<0.01$) arasında pozitif yönlü ilişki tespit edilirken, negatif duygu ($r=-.29$, $p<0.01$) ile negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Özerklik-engelleme boyutu ile negatif duygu ($r=.31$, $p<0.01$) arasında pozitif yönlü ilişki bulunurken, ihtiyaç doyumu ($r=-.25$, $p<0.01$) ve pozitif duygu ($r=-.27$, $p<0.01$) arasında negatif yönlü ilişki görülmüştür. Yeterlik-destekleyici boyutu ile ihtiyaç doyumu ($r=.46$, $p<0.01$) ve pozitif duygu ($r=.48$, $p<0.01$) arasında pozitif yönlü ilişki tespit edilirken, negatif duygu ($r=-.25$, $p<0.01$) ile negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Yeterlilik-engelleme boyutu ile negatif duygu ($r=.37$, $p<0.01$) arasında pozitif yönlü ilişki bulunurken, ihtiyaç doyumu ($r=-.40$, $p<0.01$) ve pozitif duygu ($r=-.28$, $p<0.01$) arasında negatif yönlü ilişki tespit edilmiştir.

İlişkilerlik-destekleyici boyutu ile ihtiyaç doyumu ($r=.38$, $p<0.01$) ve pozitif duygu ($r=.39$, $p<0.01$) arasında pozitif yönlü ilişki tespit edilirken, negatif duygu ($r=-.19$, $p<0.01$) ile negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. İlişkilerlik-engelleme boyutu ile negatif duygu ($r=.38$, $p<0.01$) arasında pozitif yönlü ilişki bulunurken, ihtiyaç doyumu ($r=-.40$, $p<0.01$) ve pozitif duygu ($r=-.30$, $p<0.01$) arasında negatif yönlü ilişki tespit edilmiştir. Ölçek faktörlerine ilişkin bileşik güvenirlik ve alfa iç tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmanın sonucu, orijinal ölçekte olduğu gibi, SKD ölçeğinin Türkçe formunun 6 faktörlü yapıya sahip olduğunu göstermiştir. SKD ölçeğinin faktör yapısı DFA ile analiz edilmiştir. DFA, daha önce kuramsal temelli modellerin test edilmesinde kullanım için daha uygun bir yöntemdir (Fabrigar, Wegener, MacCallum, & Strahan, 1999; Hurley ve arkadaşları, 1997; Thompson, 2004; Meydan ve Şeşen, 2011; Kline, 2015; Coffee, Freeman ve Allen, 2017). Dolayısıyla, birinci düzey çok faktörlü bir model olan SKD ölçeği, AMOS programı kullanılarak analiz edilmiştir. Birincil seviye DFA oluşturulan modele ilişkin faktörler arasındaki ilişkinin de modele dahil edilmesini sağlamaktadır (Meydan ve Şeşen, 2011). Analiz aşamasında, maksimum olabilirlik yöntemi kullanılmış, modele ilişkin uyum indeksleri için, mutlak uyum indekslerinden (Hu ve Bentler, 1999) ki kare (χ^2), serbestlik derecesi (df), ki karenin serbestlik derecesine bölümü, RMSEA (Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü) SRMR (standardize edilmiş kök ortalama kare artık), fazlalık uyum

indekslerinden CFI (Karşılaştırmalı Uyum İndeksi) değerleri incelenmiştir. Mutlak Uyum İndeksi, bir öncül modelin örnek veriyi ne kadar iyi yeniden ürettiğini değerlendirirken, artırmalı uyum indeksi, hedef model ile daha sınırlı, iç içe temel bir modeli karşılaştırarak uyumdaki orantılı gelişimi ölçmektedir (Hu ve Bentler, 1999).

χ^2 , iç içe model karşılaştırmaları, diğer uyum indekslerinin hesaplanması gibi amaçlarla kullanılmaktadır. SRMR, girdi matrisinde gözlenen korelasyonlarla model tarafından yordanan korelasyonlar arasındaki ortalama farkları olarak değerlendirilebilir. RMSEA, merkezi olmayan χ^2 dağılımına bağlı evren temelli bir indekstir, ki bu indeks model uyumu mükemmel olmadığında, uyum işlevinin dağılımıdır. CFI ise, daha sınırlı, iç içe temel bir model ile ilişkili kullanıcıya özgü bir çözümün uyumunu değerlendirmektedir. Özellikle, temel model “sıfır” ya da “bağımsız” modeldir, ki hiçbir kısıtlama gösterge varyansları üstüne yerleştirilmemesine rağmen, burada tüm girdi göstergeleri arasındaki ortak değişkeler (kovaryans) sıfıra sabitlenmektedir (Brown, 2015).

Bu araştırmada, ölçeğe ilişkin bileşik güvenilirlik katsayısı ve Cronbach’salpa katsayısı hesaplanmıştır. Hata ölçümleri pozitif ilişkili olduğunda alfa katsayısı bir bileşiğin doğru güvenilirliği için aşırı tahminde bulunabilmektedir (Rae, 2006). Bir bileşik en az iki farklı değişkenin toplamına dayanan değişkendir. Yapısal eşitlik modelleri mantıklı bileşik güvenilirlik sağladığından ve tau denkleğinin bulunmadığı durumlarda bileşik güvenilirliğin kullanılmasının daha uygun olduğu belirtilmektedir (Thurber ve Bonyne, 2011). Bileşik güvenilirlik DFA’da sonrasında tespit edilen faktör yükleri ve hata varyansları kullanılarak hesaplanır (Yang ve Green, 2011). Hem bileşik güvenilirlik hem de alfa katsayıları ölçeğin güvenilir olduğunu göstermiştir. Güvenirlik katsayısı .70 ve üzerinde olan ölçeklerin güvenilir olduğu kabul edilmektedir (Tezbaşaran, 1997), ancak iç tutarlık katsayıları ölçekte yer alan madde sayısından etkilenebildiğinden, katsayılar madde sayısı arttıkça yükselme eğilimi gösterdiğinden (Urbina, 2004) madde sayısı az olan ölçeklerde güvenilirlik katsayısının .50’yi geçmesi durumunda katsayı yeterli görülmektedir (Raines-Eudy, 2000). Bu araştırmada faktör yapısı DFA ile test edildiğinden bileşik güvenilirlik ve alfa katsayısının birlikte verilmesi, ölçeğin güvenilirliği ve tutarlılığını göstermek açısından önemlidir. Bileşik güvenilirlik ve Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları alt faktörlerin güvenilir olduğu göstermiştir.

DFA uyum indeksleri, 6 faktörlü modelin kabul edilebilir bir uyuma sahip olduğunu göstermiştir (Iacobucci, 2010; Hair ve arkadaşları, 2010; Hu ve Bentler, 1999; Jöreskog ve Sörbom, 1986; Bentler, 1995; Steiger ve Lind, 1980; Kline, 2016). Bunun yanı sıra, ölçeğin spor ortamında kişiler arası davranışlara ilişkin sporcu algısını ölçebildiği tespit edilmiştir. Bu araştırmanın sonuçları, aynı zamanda sporcuların antrenör davranışlarına ilişkin algılarını ölçtüğünü de göstermiştir. Rocchi, Pelletier ve Desmarais (2016) tarafından elde edilen bulgular bu sonucu destekler niteliktedir. Antrenörlerinin özerklik destekleyici, yeterlilik-destekleyici ve ilişkililik destekleyici olduğunu belirten sporcuların pozitif duygulara sahip olduğu, ihtiyaç doyumlarının da yüksek olduğu belirlenmiştir. Bunun aksine, antrenörlerinin özerklik, yeterlilik ve ilişkililik konusunda engelleme davranışları sergilediğini belirten sporcuların ihtiyaç doyumları düşük, negatif duyguları

ise yüksek düzeydedir. Özerklik-destekleyici olma, antrenörün sporcunun bakış açısını anlaması, onların duygularını kabul etmesi, uygun bilgi ve seçim fırsatları sağlaması demektir (Deci ve Ryan, 1980).

Antrenörler ve sporcular arasındaki ilişkide destekleyici ve engelleyici davranış modelleri sportif performansı doğrudan etkileyebilir. Spor ortamında, özerklik, ilişkililik, yeterlilik davranışlarının desteklenmesi sporcunun motivasyonunu etkilerken sportif performansı da artıracaktır. Dolayısıyla, antrenör ve sporcu arasındaki davranış modellerinin incelenmesi ve ölçülmesi sporda performans araştırmalarına katkı sağlayacaktır. Sonuç olarak, Sporda Kişiler Arası Davranışlar ölçeğinin Türk sporcularda geçerli ve güvenilir, sporcuların antrenör davranışlarına ilişkin algılarını ölçebilecek özellikte bir ölçek olduğu tespit edilmiştir. Rocchi, Pelletier ve Desmerais (2016) tarafından yapılan çalışmada ölçek hem antrenörler hem de sporcular tarafından cevaplanmıştır. Bu araştırma yalnızca sporcuların katılımıyla sınırlıdır. Ölçeğin faktör yapısının antrenörlerin katılımıyla da test edilmesi spor bilimleri alanına önemli bir katkı sağlayacaktır.

Yazışma Adresi (Corresponding Address):

Ender ŞENEL

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi
Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü, Menteşe/Muğla

E-posta: endersenel@gmail.com

Tel: +905062001694

Kaynaklar

1. **Amorose, A. J.** (2007). Coaching effectiveness: Exploring the relationship between coaching behavior and self-determined motivation. In M. S. Hagger & N. L. D. Chatzisarantis (Eds.), *Intrinsic motivation and self-determination in exercise and sport* (pp. 209-228). Champaign, IL: Human Kinetics.
2. **Bacanlı, H. ve Cihangir-Çankaya, Z.** (2003). *İhtiyaç doyumu ölçeği uyarlama çalışması*. VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresinde sunulan bildiri, İnönü Üniversitesi, Malatya.
3. **Barker, R., Gledhill, A., Lydon, C., Miles, A., Mulligan, C., Saffery, G., Sutton, L.** (2007). *BTEC National Sport, Book 1* (2nd ed.). Oxford: Heinemann.
4. **Bentler, P. M.** (1995). *EQS structural equations program manual*. Encino, CA: Multivariate Software, Inc.
5. **Blanchard, C. M., Amiot, C. E., Perreault, S., Vallerand, R. J., & Provencher, P.** (2009). Cohesiveness, coach's interpersonal style and psychological needs: Their effects on self-determination and athletes' subjective well-being. *Psychology of Sport and Exercise, 10*(5), 545-551.
6. **Brown, T. A.** (2015). *Confirmatory factor analysis for applied research*. Guilford Publications.

7. Bruner, M. W., Eys, M. A., Wilson, K. S., & Cote, J. (2014). Group cohesion and positive youth development in team sport athletes. *Sport, Exercise, and Performance Psychology*, 3, 219-227.
8. Coffee, P., Freeman, P., & Allen, M. S. (2017). The TASS-Q: The Team-referent Availability of Social Support Questionnaire. *Psychology of Sport and Exercise*, 33, 55-65.
9. Conroy, D. E., Kaye, M. P., & Coatsworth, J. D. (2006). Coaching climates and the destructive effects of mastery-avoidance achievement goals on situational motivation. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 28, 69-92.
10. Çankaya, Z. C. (2009). Özerklik desteği, temel psikolojik ihtiyaçların doyumu ve öznel iyi olma: öz-belirleme kuramı. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(31), 23-31.
11. Deci, E. L. and Ryan, R. M. (1980). The empirical exploration of intrinsic motivational processes. In L. Berkowitz (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 13, pp. 39-80). New York: Academic Press.
12. Deci, E. L., & Ryan, R. (1991). A motivational approach to self: Integration in personality. In R. Dienstbier (Ed.), *Nebraska symposium on motivation. Perspectives on motivation* (pp. 237-288). Lincoln: University of Nebraska Press.
13. Fabrigar, L. R., Wegener, D. T., MacCallum, R. C., & Strahan, E. J. (1999). Evaluating the use of exploratory factor analysis in psychological research. *Psychological methods*, 4(3), 272.
14. Gençöz, T. (2000). Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(46), 19-26.
15. Gill, D. L., & Williams, L. (2008). *Psychological dynamics of spor tand exercise* (3rd ed.). Champaign, IL: Human Kinetics.
16. Hair, J. F, Jr, Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., & Tatham, R. L. (2010). Structural equations modeling. SEM: an introduction. In *Multivariate data analysis: a global perspective* (pp. 629-686). London: Pearson Education.
17. Horn, T. S. (2008). Coaching effectiveness in the sport domain. In T. S. Horn (Ed), *Advances in sport psychology* (3rd edition) (pp. 239-268). Champaign, IL: Human Kinetics.
18. Hu, L.T., & Bentler, P. (1999). Cut off criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6, 1-55.
19. Hurley, A. E., Scandura, T. A., Schriesheim, C. A., Brannick, M. T., Seers, A., Vandenberg, R. J., et al. (1997). Exploratory and confirmatory factor analysis: Guidelines, issues, and alternatives. *Journal of Organizational Behavior*, 18, 667-683.
20. Iacobucci, D. (2010). Structural equations modeling: Fit indices, sample size, and advanced topics. *Journal of Consumer Psychology*, 20(1), 90-98.
21. Jöreskog, K. G., & Sörbom, D. (1986). *LISREL VI: Analysis of linear structural relationships by maximum likelihood, instrumental variables, and least squares methods*. Scientific Software.
22. Kaiser, H. F., 1974. An index of factorial simplicity. *Psychometrika*, 39(1), 31- 36.
23. Kline, R. B. (2015). *Principles and practice of structural equation modeling* (4th ed.). New York: The Guilford Press.
24. Meydan C., H., & Şeşen, H. (2011). *Yapısal Eşitlik Modellemesi AMOS uygulamaları*. Detay: Ankara.
25. Morris, R. L., & Kavussanu, M. (2008). Antecedents of approach-avoidance goals in sport. *Journal of Sports Sciences*, 26(5), 465-476.
26. Rae, G. (2006). Correcting Coefficient Alpha for Correlated Errors: Is α_K a Lower Bound to Reliability? *Applied Psychological Measurement*, 30(1), 56-59.

27. **Raines-Eudy, R.** (2000). Using structural equation modeling to test for differential reliability and validity: An empirical demonstration. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 7(1), 124-141.
28. **Roberts, G. C.** (2001). Understanding the dynamics of motivation in physical activity: The influence of achievement goals on motivational processes. In G. C. Roberts (Ed.), *Advances in motivation in sport and exercise* (pp. 1-50). Champaign, IL: Human Kinetics.
29. **Rocchi, M., Pelletier, L., & Desmarais, P.** (2017). The validity of the Interpersonal Behaviors Questionnaire (IBQ) in sport. *Measurement in physical education and exercise science*, 21(1), 15-25.
30. **Ryan, R. M., & Deci, E. L.** (2002). Overview of self-determination theory: An organismic dialectical perspective. In E. L. Deci, R. M. Ryan (Eds.), *Handbook of self-determination research* (pp. 3-33). Rochester, NY: University of Rochester Press.
31. **Steiger, J. H., & Lind, J. C.** (1980). *Statistically based tests for the number of common factors*. Paper presented at the annual meeting of the Psychometric Society, Iowa City, IA.
32. **Tezbaşaran, A.** (1997). *Likert tipi ölçek hazırlama kılavuzu*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği.
33. **Thompson, B.** (2004). *Exploratory and confirmatory factor analysis: Understanding concepts and applications*. American Psychological Association. Washington DC
34. **Thurber, S., & Bonyng, M.** (2011). SEM-based composite reliability estimates of the Crisis Acuity Rating Scale with children and adolescents. *Archives of Assessment Psychology*, 1(1), 1-17.
35. **Urbina, S.** (2004). *Essentials of psychological testing*. New Jersey: John Wiley & Sons. Inc.
36. **Vallerand, R.** (2001). A hierarchical model of intrinsic and extrinsic motivation in sport and exercise. In G. C. Roberts (Ed.), *Advances in motivation in sport and exercise* (pp. 263-319). Champaign, IL: Human Kinetics.
37. **Watson, D., Clark, L. A., & Tellegen, A.** (1988). Development and validation of brief measures of positive and negative affect: the PANAS scales. *Journal of personality and social psychology*, 54(6), 1063-1070.
38. **Yang, Y., & Green, S.B.** (2011). Coefficient Alpha: A reliability coefficient for the 21st century? *Journal of Psychoeducational Assessment*, 29(4) 377-392.

Ekler

“Antrenörüm...”
Özerklik-destekleyici
Bana kendi seçimlerim yapmamda özgürlük tanır.
Kararlarımı destekler.
Kendim için yaptığım seçimleri destekler.
Kendi kararlarımı vermem için beni teşvik eder.
Özerklik-engelleme
İstedığı şeyleri kendi tarzında yapmam için bana baskı yapar.
Bana kendi fikirlerini dayatır.
Belli davranışları benimsemem için bana baskı yapar.
Seçimlerimi sınırlar.
Yeterlilik-destekleyici
Becerilerimi geliştirmem için beni teşvik eder.
Değerli geribildirimler sağlar.
Hedeflerime ulaşmam için yeteneklerimin olduğunu kabul eder.
Başarabileceğimi söyler.
Yeterlilik-engelleyici
Büyük ihtimalle başarısız olacağımı söyler.
Yetersiz olduğuma dair söylemlerde bulunur.
Gelişim gösterme kapasitemden şüphe duyar.
Zorlukların üstesinden gelme yeteneğimden şüphe duyar.
İlişkililik-destekleyici
Yaptıklarımı ilgilenir.
Beni tanımak için zaman ayırır.
Benimle zaman geçirmekten gerçekten hoşlanır.
Benimle ilgilenir
İlişkililik-engelleyici
Moralim bozuk olduğunda beni rahatlatmaz.
Birlikte zaman geçirdiğimizde bana mesafelidir.
Benimle iletişim kurmaz.
Beni umursamaz.